

KO'ZI OJIZ BOLALAR BILAN ISHLASH FAOLIYATI**Norova Iqbol Ilxom qizi***Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar**Axborot texnologiyalari va menejment universiteti**Defektologiya ta'lim yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ko'zi ojiz bolalar bilan ishlash faoliyati metodikalari ular bilan olib boriladigan Kareksion faoliyat zaif ko'ruvchi bolalarni inkulziv talimimga joriy etish tug'risida talimotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Teflopedagogika, psixologik, pedagogik klinik, fezialogik, Korreksiya, kompensasiyalash, katarakta, toksoplazma, qizilcha, Emperional keratit, total ko'rlik.

Ko'rish analizatorlari yordamida dunyoni idrok etish bolaning ruhiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Tevarak atrof haqida eng kuchli taassurotlar ko'z bilan idrok etiladi. Bola ko'rish qobiliyati orqali narsalarning Rangi katta kechikligi uzoq Yaqinligidan masofasini aniqlashga tegishli harakatlar qilishga imkon beradi. Teflopedagogika grekcha typhlos ko'r so'zidan olingan bo'lib ko'rishda nuqsoni bo'lgan shaxslar talim va tarbiyasi haqidagi fan Teflopedagogika fan sifatida quydagi asosiy muammolarni hal etadi. Ko'rishda jiddiy nuqsoni bo'lgan shaxslarni psixologik pedagogik va klinik o'rganish ruxiy va jismoniy revojlantirish anomaliyalarini va ko'rish funksiyasi buzilishlari tipologiyasini aniqlash. Ko'rish va ko'z ojirlikda buzilgan va to'la rivojlanmagan funksiyalarni kompensasiyalash korreksiyalash va tiklashingiz yo'llari va shartlari shaxsning ko'rish funksiyalari turli buzilishlari mavjud holda shakllanishi va har tomonlama revojlantirish shartlarni o'rganish fan asoslariga o'rgatish Poletexnik mehnat va kasb tayorgarliklar. Ko'r va ko'zi ojizlarning o'qitish va tarbiyalash uchun maxsus muassasalarda tiplarini belgilash. O'quv rejalari dasturlari darsliklar xususiy metodikalarni tuzishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish. Ko'rishda nuqsonlari bo'lgan shaxslarning Bilim imkoniyatlarini kengaytirish ularni o'qitish va jamiyatda Mehnatga tayyorlash samaradorligini oshirish imkonini beradigan maxsus texni vositalar yaratish. To'la qonli bo'lmagan ko'rishni muhofazalash va rivojlantirish bo'yicha gigiyenik tadbirlar tizimini ishlab chiqish.

Bola sotsial va tashqi muhit bilan berga revojlantiradi Ko'rib idrok etish Bola tug'ilgandan keyin revojlantiradi Ko'rish fiziologik jarayon bo'lib U insonga tashqi muhitidagi narsalarni shakli rangi, katta kechikligi uzoq Yaqinligidan masofasini

aniqlashga tegishli harakatlar qilishga imkon beradi Normal bolalar hayotining birinchi oyining oxirida biron narsaga Tikilib turish qobiliyatiga ega bo'ladi 3 oylik bo'lganda ko'zi oldidagi narsalarga Yaqindan qarashi asosiy ranglarni va shakllarni ajrata olishi mumkin. Ko'zi ojiz bolalar tafakkuri normal bolalar singari revojlantirish qonuniyatlarini bosib o'tadi Ammo bu qonuniyatlar o'zining sekinligi kechikishi torligidan va ayniqsa chuqur emasligi bilan ajratib turadi. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarda harakat buziladi bola nigohini boshqara olmaydi Bu uziga hos nuqsonlarini turli mashg'ulotlarda muntazam ravishda korreksiya etib oladi Ko'rishda jiddiy nuqsoni bo'lgan shaxslarni psixologik pedagogik va klinik o'rganish ruxiy va jismoniy revojlantirish anomaliyalarini va ko'rish funksiyalari buzilishlari tipologiyasi aniqlash. Ko'rish va ko'z ojirlikda buzilgan va to'la rivojlanmagan funksiyalash kompensatsiyalash korreksiyalash va tiklashingiz yo'llari va shartlari shaxsning ko'rish funksiyalari turli buzilishlari mavjud holda shakllanishi va har tomonlama revojlantirish shartlarni o'rganish Fan asoslariga o'rgatish Poletexnik mehnat va kasb tayyorgarliklari. Ko'z va ko'zi ojizlarning o'qitish va tarbiyalash uchun maxsus muassasalarda teplarni belgilash o'quv rejalar dasturlari darsliklar xususiy metodikalarni tuzishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish bolalar bilan ishlab chiqilgan metodlar orqali mashg'ulot darslari o'tish. Ko'rishda nuqsonlari bo'lgan shaxslarning Bilim imkoniyatlarini kengaytirish ularni o'qitish va jamiyatda Mehnatga tayyorlash samaradorligini oshirish imkonini beradigan maxsus texni vositalar yaratish va ular bilan ishlashni o'rgatish bola sotsial va tashqi muhit bilan berga revojlantiradi.

Brayl sistemasi ko'rlarni burtma nuqtali shriftiga asoslanib o'qitish asoschisi Lui Brayl 1809 -1852 Brayl nuqtali shieriftni tejamkorligi soddaligi va qulayliklar bilan birga bu ko'zi ojizlarga tuyush sezgilarni xususiyatlar juda mos keladi Brayl alfabetini o'ziga xonligi shundaki u yozish uchun ajoyib tarzda moslashtirilgan belgilarga nuqtalarning eng kup miqdori 6ta ular buyiga 3ta eniga 2ta nuqta shaklida turtburchak hosil qiladi 6ta nuqtaning turli konbinatsiyalardan 63 ta belgi olinadi Ko'zing tugma va ortirilgan kassaliklari Ko'rishda aloqador nuqsonlar kelib chiqish sabablariga ko'ra tug'ma va ortirilga buladi Tug'ma nuqsonlar sabablari orasida irsiy kassaliklar masalan tug'ma katarakta xomiladorlik ayolning toksoplazama qizilcha kassaliklari bilan og'rishi xomila ko'rish organlarining emberionla revojlantirish paytida zararlanishi miya o'smasi va shu kassaliklar bilan kassalanish ko'zing tug'ma kassaliklariga sabab buladi bu kassalik homilaga 2-4 haftalik davrida taser etsa uning ko'z kosasi revojlantirilmay puch bo'lib qoladi 16 -20 haftaligids tasir etsa ko'z pardalar zararlanib qorachig'i qiyshiq bulishi tashqi pardasiga oq tushishi mumkin. Ko'rlik ko'zi ojizlik Tug'ma ko'rlik bosh miyaning ayrim bo'laklari kuriv nervlari ko'z pardasi revojlantirishining buzilishi oqibatida vujudga keladi.

Keratet muguz parda yallig'lanishi sababi viruslar muguz pardaga infeksiya tushishi shekastlanishi grep sil defteriya chechak zaxm kassaliklardan kelib chiqadi.

Retinit ko'z pardasining yallig'lanishi sababli moddalar almashinuvining buzilishi buyrak kassaliklari qandli diabet qon tomir kassaliklari Bunda ko'rish o'tkerligi kamayadi ,ko'rish maydoni torayadi Bu aql idrokning kamayishiga ham olib kelishi mumkin bu kassaliklarni davolab bulmaydi zaif ko'ruvchi bolalarda bir oz bo'lsada ko'z bilan ko'rish imkoniyati bulgani uchun ko'z bilan qaraydi zaif ko'ruvchi bola ko'rish analizatorlariga suyanilgan holda vazifani qisqa vaqt ichida bajaradi .Maktabga kelayotgan ko'r va ko'zi ojiz bolalar turli revojlanish darajasiga ega ular ko'pincha peridmit va hodisalar to'g'risidagi tasavvur va hodisa to'g'risidagi tasavvur va tushunchalarning juda oz zahirasiga ega .Ko'zi ojiz bolalarda nutq kech revojlanadi Talimning dastlabki bosqichida o'quvchilarni bilim malaka va ko'nikmalar tizimi egallashga tayyorlash amalga oshiriladi Ko'rishda nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy qismini ko'zi Ojiz ambitsiya bilan og'rigan va g'liay bolalar tashkil etadi. BU bolalar maktabgacha muassalarga 2-3 yoshda 7 yoshgacha bo'lgan bolalar qabul qilinadi.

Ko'r va zaif kopruvchilar uchun maktablar 3 bosqichidan iborat.

1. Boshlang'ich maktab 4-sinf
2. Asosiy yoki to'liqsiz o'rta maktab 5-9 sinf
3. O'rta maktab 9-11 sinf Ko'rishda nuqsoni bulgan bolalar ko'rlar va zaif ko'ruvchilar guruxlarga bo'linadi.

Ko'rlar ko'ruv tezligiga qarab:

1. Total ko'rlar 0 ko'ruv o'tkirligi
2. Qisman ko'rlar ko'rish o'tkirligi 0,0,05 gacha

Zaif ko'ruvchilar ko'rish o'tkirligiga qarab

- 1) 0,05 dan 0,1 gacha
- 2) 0,1dan 0,2 gacha
- 3) 0,2 dan 0,4 gacha

Ko'ruv o'tezligini tekshirish uchun Golovin va Sivsov tablitsalardan 12 qator turli harflar doirachalar bolalar uchun Suratchalar chizilgan bulib 10 qatori o'qigan kishining ko'rish normal hisoblanadi. Ko'rlar maktabida ambilopiya g'ilyalik bo'lgan bolalar uchun maktabgacha muassalar tarmog'i keng tarqalgan ular bilan karreksion pedagogik va davolash tiklash ishining yaxlit tizimi amalga oshiriladi va ular bilan olib boriladigan karreksion pedagogik va davolash tiklash ishining yaxlit tizimi amalga oshiriladi.

Ko'zi ojiz bolalar ta'limi maxsus maktab entirnatlarida umum talim dasturlari asosida olib boriladi .

Ko'r va ko'zi ojiz bolalar maktabni tugatganlari to'g'risida shoxodatnoma oladilar va ular uchun qulay ixtisoslikka buyicha kollej oliy o'quv yurtlarida kiritishlari yoki xalq xujaligining turli sohalarida ishlashlari mumkin.

Maxsus maktabning asosiy vazifalardan biri bolalarda saqlanib qolgan ko'rish imkoniyatlardan o'qish jarayonlarda to'g'ri foydalanish va ularni rivojlantirish ko'rish qobiliyati pasayib ketmasligi uchun shart sharoitlar yaratish oliy ruxiy jarayonlarni tarbiyalash bolaning bilim faoliyati rivojlantirish kengaytirish bolada ko'rish qobiliyatini zaifligi natijasida paydo bulgan ikkilamchi ruxiy asoratlarini bartaraf etishdir. Maxsus maktablarni bitirgach ko'rish qobiliyati zaif bolalar uchun ko'rlar jamiyati qoshidagi muassalarda ishlaydilar. Xulosa

Malumki ko'rish analizatori nurlarni qabul qiluvchi qism ko'z olmosi soqqasini va Uning yordamchi apparatidan ko'zga tushgan tasvirini avval po'stloq osti markazlarida Keyin esa oliy kuruv markazlarida joylashgan katta miya po'stlog'iga ensa bo'laklariga yetkazib beradigan o'tkazuvchi yo'llardan tashkil topgan .Anashu analizatorning har qanday qismlaridagi o'zgarishlar bolaning ko'rish qobiliyatiga albatta tasir kursatadi.

Teflopedagogika ko'zi ojiz bolalar ko'r suqir yaxshi ko'ra olmaydigan ko'zi xira bolalar guruxiga bo'linadi ko'r bolalarning ko'rish qobiliyati keskin pasaygan totalkurlik yoki korreksiya qulanilganda ko'z oynak tutilgandan ham ko'rish o'tkirligi 0,04 gacha pasaygan yani bunday bolalar amalda ko'r bo'ladi .

Zaif ko'ruvchi bolalarda ko'rish o'tkerligi 0,0005 dan to 0,4 gacha bulishi mumkin ushbu guruhdagi bolalar tevarak atrofni ko'rish analizatorlari orqali edrok etadi va uning amaliy ahamiyati katta kechikligi uzoq Yaqinligidan masofasini aniqlashga tegishli harakatlar qilishga imkon beradi. Ko'rishda aloqador nuqsonlar kelib chiqish sabablariga ko'ra tug'ma va ortirilga buladi Tug'ma nuqsonlar sabablari orasida irsiy kassaliklar masalan tug'ma kataraktaning ba'zi shakillari va boshqa xomilador ayolning toksaplazmos qizilcha kassaliklari bilan og'rishi xomila ko'rish organlarining emberionla revojlaniish paytida zararlanishi miya o'smasi va shu kassaliklar bilan kassalanish katta rol o'ynaydi va kassaliklar kelib chiqishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vaziriligi korreksion pedagogika mavzular matni. Xulmuhammedova Z.A

2 Umarova Z.M rivojlanishda jismoniy yoki psexe k nuqsonlari bo'lgan rivojlanishda Inkulyuziv talimning asaosiy ro'li // ekanomika u sotsium 2024 N÷10-1(125)

3. Tangriyeva, Sevinch Sayfiddin Qizi KO'ZI OJIZ BOLALARNI O'QITISH METODIKASI: ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR // ORIENSS. 2023. №6.